

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-73>

УДК 330.3.338.1

АНАЛІЗ ТЕНДЕНЦІЙ ПРИБУТКОВОСТІ СУБ'ЄКТІВ ФАРМАЦЕВТИЧНОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

ANALYSIS OF PROFITABILITY TRENDS OF PHARMACEUTICAL BUSINESS ENTITIES IN UKRAINE

Шостак Любов Геннадіївнакандидат фармацевтичних наук, доцент,
Київський міжнародний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2194-4900>**Москаленко Валентина Анатоліївна**кандидат економічних наук, доцент,
Національний університет «Чернігівська політехніка»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9469-9363>**Москаленко Богдан Анатолійович**здобувач вищої освіти,
Київський міжнародний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9081-1653>**Shostak Liubov**

Kyiv International University

Moskalenko Valentina

Chernihiv Polytechnic National University

Moskalenko Bohdan

Kyiv International University

В сучасних умовах існування України, коли світ похитнула пандемія викликана COVID-19 та війна розпочата російським агресором, в Україні постає багато викликів бізнесу як в нашій країні так і в світі в цілому. На передовій вищеназваних фронтів стоять підприємства фармацевтичної промисловості, для яких названі форс-мажорні обставини створили непередбачені ризики і в той же час стали рушійною силою для пошуку інноваційних шляхів саморозвитку. Автори статті ставили за мету проаналізувати ефективність діяльності підприємств фармацевтичної промисловості за останній десятирічний відрізок. Результати такого дослідження ляжуть в основу подальшої розробки методології впровадження системи управління прибутком на підприємствах фармацевтичної галузі. Як результат дослідження ми спостерігаємо чітку тенденцію до підвищення рівня прибутковості та рівня рентабельності підприємств фармацевтичної промисловості протягом останнього десятиріччя.

Ключові слова: прибуток, рівень рентабельності, дохід від реалізації, собівартість фармацевтичної продукції, динаміка.

Today, every pharmaceutical company faces the problem of improving the efficiency of its activities. The intensification of competition, the specifics of pharmaceutical products, increasing requirements for its quality on the part of consumers actualizes the task of reducing the level of total costs. In the current conditions of Ukraine's existence, when the world was shaken by the pandemic caused by COVID-19 and the war started by the Russian aggressor in Ukraine, there are many business challenges both in our country and in the whole world. At the forefront of the above fronts are the pharmaceutical industry, for which these force majeure circumstances have created unforeseen risks and at the same time have become a driving force for finding innovative ways for self-development. The authors of the article aimed to analyze the effectiveness of the pharmaceutical industry over the past ten years to form a vision of trends in the further development of the pharmaceutical business in Ukraine. To achieve this goal, the materials of the State Statistics Service of Ukraine were used using such methods as time series analysis, comparative, graphical and calculation-analytical methods of analysis. The results of this study will form the basis for further development of the methodology for implementing the profit management system in the pharmaceutical industry. As a result

of the study, we see a clear trend towards increasing the level of profitability and profitability of the pharmaceutical industry over the past decade. At the same time, in the domestic pharmaceutical industry the tendency to increase costs by UAH 1 is intensifying finished goods, which reduces the profits of the pharmaceutical company, which in modern conditions of intensification of competition in the pharmaceutical market of Ukraine and the need for transition of enterprises to international quality standards is the main source of their socio-economic development. Thus, in Ukraine the volumes of production and sales of products produced by the pharmaceutical industry have a positive trend. But it is the retail segment in the pharmaceutical industry of our country, which plays a key role in providing the population with pharmaceutical products, is at the stage of formation and development. Due to this, the pharmaceutical industry is one of the most promising industries in Ukraine, which has a positive dynamic of development.

Keywords: profit, level of profitability, income from sales, cost of pharmaceutical products, dynamics.

Постановка проблеми. Перед кожним фармацевтичним підприємством сьогодні гостро постала проблема підвищення ефективності його діяльності. Загострення конкуренції, специфіка фармацевтичної продукції, підвищені вимоги до її якості зі сторони споживачів актуалізують завдання зниження рівня сукупних витрат. У вітчизняній фармацевтичній галузі посилюється тенденція до збільшення витрат на 1 грн. готової продукції, що призводить до зменшення прибутку фармацевтичного підприємства, який в сучасних умовах загострення конкурентної боротьби на фармацевтичному ринку України і необхідності переходу підприємств до міжнародних стандартів якості є головним джерелом їх соціально-економічного розвитку. Все це актуалізує тему дослідження.

В сучасних реаліях, коли світ похитнула пандемія викликана COVID-19 та війна розпочата російським агресором в Україні постає багато викликів бізнесу як в нашій країні так і в світі в цілому. Підприємства фармацевтичної промисловості та роздрібні фармацевтичні підприємства (аптеки) також в цей період зіткнулись з непередбачуваними ризиками, і в той же час вищеназвані форс-мажорні обставини стали рушійною силою для пошуку інноваційних шляхів для саморозвитку.

Для розуміння можливостей бізнесу у фармацевтичній сфері необхідно здійснити аналіз рівня прибутковості фармацевтичних підприємств України та факторів, що на неї впливають. Результати такого дослідження ляжуть в основу подальшої розробки методології впровадження системи управління прибутком на підприємствах фармацевтичної галузі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання підвищення рівня прибутковості фармацевтичних підприємств досліджувались багатьма науковцями в нашій країні. Зокрема розвиток маркетингу в фармації як основного інструменту нарощування доходів від реалізації фармацевтичної продукції досліджували Гарькава В. Ф. [1], Байгуш Ю. В.,

Семенів Д. В., Слободянюк М. М. [2], Запорожська С. М., Панфілова Г. Л., Криклива І. О., Шостак Л. Г. [3], Савіна Н. Б., Кузьминчук Н. В., Куценко Т. М., Нагорний Д. О. [4] та інші. В статті Полякової К. «Наслідки пандемії COVID-19 для фармацевтики: виклики для галузі та для країни» висвітлено негативний вплив карантинних заходів на діяльність фармацевтичних підприємств в Україні та запропоновано шляхи їх подолання [5]. Усенко В. в своїх працях аналізує беззбитковість продукції фармацевтичного підприємства [6]. Заліська О. М. присвячує свої праці дослідженню ціноутворення на лікарські засоби в Україні [7], а Посилкіна О. В. та Гладкова О. В. – удосконаленню системи показників оцінки фінансового стану вітчизняних підприємств – виробників лікарських засобів з урахуванням вимог міжнародних стандартів фінансового аналізу [8].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Таким чином, економічна ефективність діяльності підприємств фармацевтичного бізнесу розкрита в працях вітчизняних науковців та практиків досить широко і всебічно. В той же час глибокому аналізу динаміки показників ефективності фармацевтичних підприємств та факторів що на них впливають, на сьогодні в наукових працях приділено мало уваги. Для виявлення тенденцій рівня прибутковості та рентабельності фармацевтичної галузі за останнє десятиріччя ми присвятили дослідження, результати якого викладені в даній статті.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження є здійснення аналізу показників ефективності діяльності підприємств фармацевтичної промисловості за останній десятирічний відрізок для формування бачення тенденцій подальшого розвитку фармацевтичного бізнесу в Україні.

Для досягнення поставленої мети визначено наступні наукові завдання: дослідити динаміку фінансових результатів діяльності підприємств фармацевтичної галузі, здійснити аналіз динаміки показників прибутко-

вості підприємств фармацевтичної галузі в Україні, розкрити та проаналізувати фактори, що вплинули на рівень прибутковості та рентабельності підприємств фармацевтичної галузі, визначити тенденції та подальші перспективи розвитку української фармацевтичної галузі. Для вирішення поставлених завдань було використано наступні методи: абстрактно-логічний, монографічний, аналіз рядів динаміки, порівняльний, графічний та розрахунково-аналітичний методи аналізу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фармацевтична галузь посідає значне місце і в економіці України, оскільки є важливим сегментом національного ринку, багато в чому визначає національну і оборонну безпеку країни, відрізняється великою науковою і розвиненою кооперацією. Підприємства української фармацевтичної промисловості виробляють близько 1400 із 3000 препаратів, що продаються в Україні. Фармацевтичні підприємства України виробляють лікарські засоби майже в усіх формах (твердих, рідких, порошкоподібних тощо). Основними групами є серцево-судинні препарати, анальгетики, вітаміни, засоби для лікування респіраторної та ендокринної систем, шлунково-кишкового тракту і антибіотики [9, с. 36].

Нині виробництвом фармацевтичної продукції в Україні займається біля 120 підприємств. Найбільшими українськими виробниками фармацевтичної продукції є: ПАТ «Фармак», «Борщагівський хіміко-фармацевтичний завод», Корпорація «Артеріум» («Київ-медпрепарат», «Галичфарм»), Корпорація «Стірол», «Дарниця», «Здоров'я», «Лекхім»

тощо. На частку п'яти основних компаній-виробників припадає більше 50%, виробленої у країні продукції [10].

Розглянемо динаміку фінансових результатів діяльності підприємств фармацевтичної галузі за останні сім років (табл. 1).

Аналізуючи дані таблиці 1, ми спостерігаємо чітку тенденцію до підвищення прибутковості вітчизняних підприємств фармацевтичної галузі. Так, якщо прибуток в 2015 році становив 2723,1 млн. грн, то в 2021 році цей показник склав вже 7376 млн грн. Приріст за останні 7 років складає 170%. В цей же час спостерігається зменшення відсотка збиткових підприємств, так з 2015 по 2018 рік відсоток збиткових промислових фармацевтичних підприємств коливався з 22,6% до 26,8%, тоді як в 2019 році збиткових підприємств в фармацевтичній промисловості не було зовсім, а в 2021 році таких підприємств було лише 2,2%. Таким чином, ми спостерігаємо тенденцію до збільшення прибутковості українських промислових підприємств виробників фармацевтичної продукції.

Аналітичні дані таблиці 2 та рисунку 1 дають можливість зробити висновок про високий темп росту та приросту фінансового результату (прибутку) у фармацевтичних промислових підприємствах України. Так, ланцюговий коефіцієнт темпу приросту за останні 10 років коливається від 1,09 в 2015 році до 1,61 в 2021 році, виключенням є 2020 рік коли спостерігається зменшення сукупного прибутку вітчизняних фармацевтичних підприємств. Темп зростання також надзвичайно високий, як для промислового сектору економіки України і

Таблиця 1

**Динаміка фінансових результатів діяльності
фармацевтичних промислових підприємств України**

Вид промислової діяльності	Роки	Підприємства, які одержали прибуток		Підприємства, які одержали збиток	
		у % до загальної кількості підприємств	фінансовий результат, млн. грн	у % до загальної кількості підприємств	фінансовий результат, млн. грн
Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	2015	76,3	2723,1	23,7	672,8
	2016	77,4	3366,8	22,6	364,6
	2017	77,4	3910,0	22,6	192,0
	2018	73,2	4655,5	26,8	100,6
	2019	100,0	5256,1	-	-
	2020	75,0	4938,2	25,0	370,1
	2021	97,8	7376,0	2,2	8,8

Джерело: сформовано авторами на основі даних [11]

коливається в рамках 7,9% – 61,3%. Базисні показники динаміки взагалі вражають своїми темпами, адже різниця між показниками прибутковості на початок та кінець аналізованого десятиліття дорівнює 5944,3 млн грн. Це ще раз підкреслює перспективність галузі фармацевтичної промисловості.

Основними факторами які впливають на розмір операційного прибутку фармацевтич-

ної компанії є дохід від реалізації готової продукції та витрати понесені на її виробництво.

Розпочнемо з аналізу динаміки та структури витрат фармацевтичних підприємств. Для цього використаємо дані державної служби статистики України. Витратна частина нажаль представлена на сайті державної служби статистики лише по 2018 рік, тому здійснимо аналіз за період з 2013 року по 2018 рік,

Таблиця 2

Аналіз динаміки показників прибутковості підприємств фармацевтичної галузі в Україні

Рік	Фінансовий результат до оподаткування, млн. грн	Абсолютний приріст, млн. грн		Темп зростання		Темп приросту, %	
		ланцюговий метод	базисний метод	ланцюговий метод	базисний метод	ланцюговий метод	базисний метод
2013	1422,9	-	-	-	-	-	-
2014	1900,6	477,7	477,6	1,34	1,34	33,6	33,6
2015	2050,3	149,7	627,4	1,09	1,44	7,9	10,5
2016	3002,2	951,9	1579,3	1,46	2,11	46,4	111,0
2017	3718,0	716,2	2295,1	1,24	2,61	23,9	161,3
2018	4554,9	836,9	3131,0	1,23	3,20	22,5	220,0
2019	5256,1	701,2	3833,2	1,15	3,69	15,4	269,4
2020	4568,1	(688,0)	3145,2	0,87	3,21	(13,1)	59,8
2021	7367,2	2799,1	5944,3	1,61	5,18	61,3	417,8

Джерело: сформовано авторами на основі даних [11]

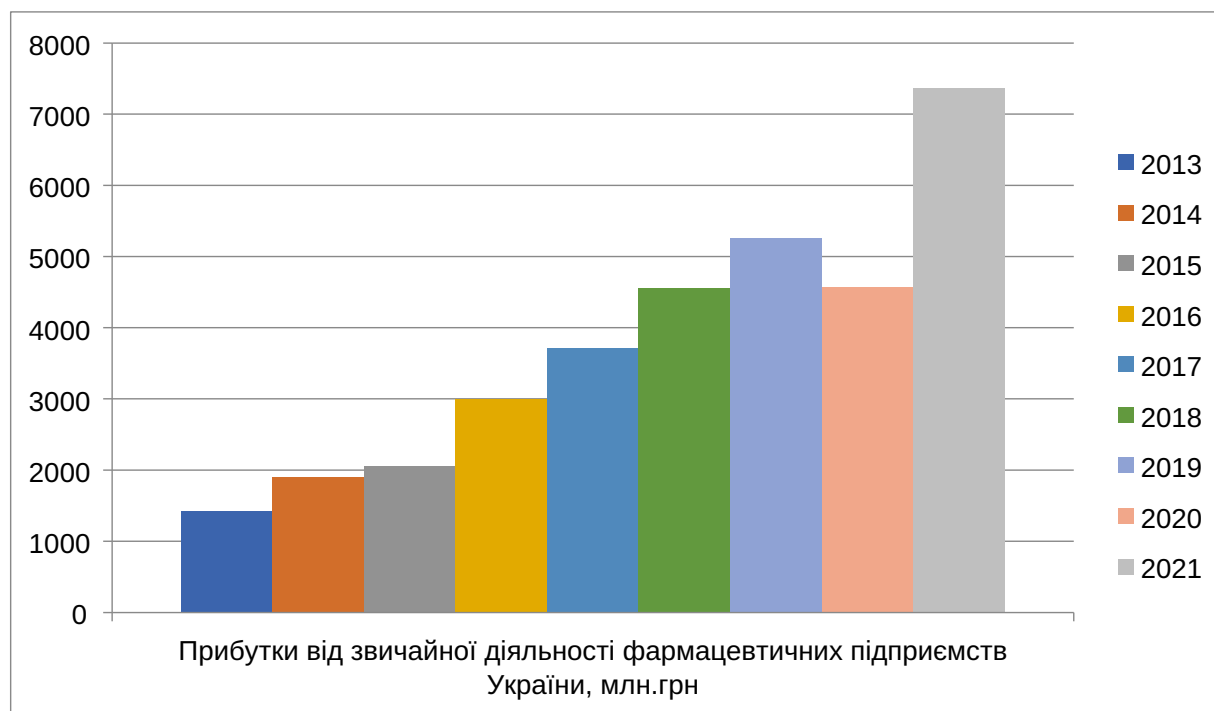

Рис. 1. Динаміка показників прибутковості підприємств фармацевтичної галузі в Україні

Джерело: побудовано авторами на основі даних [11]

цього буде достатньо щоб встановити основні тенденції динаміки та структури витрат. Результати аналізу представлені в табл. 3.

Дані таблиці 3 свідчать про чітку тенденцію росту витрат на виробництво продукції, що передусім викликано ростом цін на сировину та підвищенням заробітної плати основним працівникам в Україні, але не менш важливим фактором росту сукупних витрат є підвищення обсягів виробленої фармацевтичної продукції промисловістю країни. Що до структури витрат то протягом аналізованого періоду ми спостерігаємо майже незмінну картину. Переважаюча питома вага в загальній структурі витрат припадає на статтю витрат «Матеріальні витрати та витрати на оплату послуг, використані у виробництві». Ця стаття коливається по рокам від 73,0% до 79,4%. На другому місті питома вага витрат на оплату праці, яка коливається з 25% до 54,9%. Незначна

частина припадає на інші витрати 0,1–0,2%. Для зниження собівартості фармацевтичної продукції буде запропоновано в наступних працях впровадити на підприємствах ефективну систему управління витратами [12].

Другим фактором який впливає на рівень прибутковості фармацевтичної промисловості є дохід від реалізації фармацевтичної продукції. Здійснимо аналіз даного показника в таблиці 4. Для співставлення даних дохідної частини з витратною обираємо такий же період, з 2013 року по 2018 рік.

Отже, спостерігаємо динаміку чіткого росту доходу від реалізації продукції фармацевтичних підприємств. Основними факторами такого росту є підвищення цін на фармацевтичні препарати як в Україні так і за кордоном, а також збільшення обсягів виробництва продукції вітчизняними фармацевтичними підприємствами.

Таблиця 3

Динаміка та структура витрат на виробництво продукції фармацевтичних підприємств

Рік	Сума витрат, млн. грн	Матеріальні витрати та витрати на оплату послуг, використані у виробництві		Амортизація		Витрати на оплату праці		Відрахування на соціальні заходи		Інші витрати	
		Млн. грн	Структура, %	Млн. грн	Структура, %	Млн. грн	Структура, %	Млн. грн	Структура, %	Млн. грн	Структура, %
2013	569,0	415,3	73,0	29,8	5,2	93,1	16,4	29,7	5,2	1,1	0,2
2014	993,3	737,6	74,2	33,6	3,4	167,5	16,9	52,6	5,3	1,9	0,2
2015	1169,1	887,8	76,0	40,0	3,4	184,9	15,8	54,9	4,7	1,5	0,1
2016	1008,2	800,2	79,4	37,7	3,7	144,4	14,3	25,0	2,5	0,8	0,1
2017	1205,9	943,2	78,2	48,9	4,0	179,8	14,9	33,7	2,8	1,0	0,1
2018	1288,7	971,3	75,4	50,6	3,9	221,1	17,2	43,2	3,3	2,5	0,2

Джерело: сформовано авторами на основі даних [11]

Таблиця 4

Динаміка доходів підприємств фармацевтичної галузі України

Роки	Обсяг реалізованої продукції фармацевтичних підприємств, тис. грн	Коефіцієнт приросту в порівнянні з попереднім роком, %	Коефіцієнт приросту в порівнянні з 2013 роком, %
2013	13684943,1	-	-
2014	15735293,6	115,0	115,0
2015	21512325,6	136,7	157,2
2016	27201170,8	126,4	198,7
2017	31435993,7	115,6	299,7
2018	37212483,9	118,4	271,9

Джерело: сформовано авторами на основі даних [11]

Рис. 2. Динаміка рівня рентабельності підприємств фармацевтичної галузі

Джерело: побудовано авторами на основі даних [11]

Підсумовуючи вищесказане, робимо висновок, що протягом останніх десяти років спостерігається чітка тенденція підвищення прибутковості підприємств фармацевтичної промисловості. Основними факторами що вплинули на це є підвищення цін на фармацевтичну продукцію та збільшення обсягів продажів, а от підвищення собівартості продукції негативно вплинуло на динаміку прибутковості в галузі.

Відносним показником прибутковості підприємств є рівень рентабельності. Розглянемо динаміку даного показника на рисунку 2.

Таким чином, рівень рентабельності підприємств фармацевтичної промисловості з роками має позитивну тенденцію росту і коливається в межах 14–15%. Це високий показник зважаючи на той факт, що він є найвищим серед промислових підприємств України.

Висновки. В Україні обсяги виробництва та продажу продукції виробленої підпри-

ємствами фармацевтичної промисловості мають позитивну тенденцію. Тому незважаючи на ріст собівартості одиниці продукції виробленої фармацевтичними промисловими підприємствами спостерігається позитивна тенденція приросту операційного прибутку та рівня рентабельності на підприємствах фармацевтичної галузі. Зважаючи на це, бізнес в фармацевтичній сфері має позитивну динаміку розвитку і є одним з найперспективніших в Україні.

Подальші перспективи динамічного розвитку українського фармацевтичного бізнесу залежать також від удосконалення виробничої бази галузі, розробки заходів до оптимізації операційних витрат підприємств-виробників фармацевтичної продукції, вдосконалення маркетингових інструментів, державної підтримки власного виробника лікарських препаратів, купівельної спроможності населення, національного формуляра лікарських засобів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гарькава В. Ф. Менеджмент та маркетинг у фармації : монографія. Warsaw : RS Global Sp. Z O.O., 2021. 72 с.
2. Байгуш Ю. В., Семенів Д. В., Слободянюк М. М. Обґрунтування маркетингового підходу до визначення ціни лікарського засобу карведилолу на основі соціально орієнтованої політики підприємства. *Соціальна фармація в охороні здоров'я*. 2019. Т. 5, № 2. С. 63–74. URL: <http://dSPACE.nuph.edu.ua/handle/123456789/20456>.
3. Запорожська С. М., Панфілова Г. Л., Криклива І. О., Шостак Л. Г. Маркетинговий аналіз асортименту лікувальних бальзамів для губ, представлених на вітчизняному фармацевтичному ринку. *Соціальна фармація в охороні здоров'я*. 2020. Том 6. № 2. С. 61–680. DOI: <https://doi.org/10.24959/sphhcj.20.183>.
4. Савіна Н. Б., Кузьминчук Н. В., Куценко Т. М., Нагорний Д. О. Фармацевтичний маркетинг: економіко-правові основи управління брендами на фармацевтичному ринку. *Вісник НУВГП. Серія «Економічні науки»*. 2020. Випуск 4(92). С. 509–517. URL: <http://visnyk.nuwm.edu.ua/index.php/econ/article/view/ve4202046>.

5. Полякова К. Наслідки пандемії COVID-19 для фармацевтики: виклики для галузі та для країни. *Capital-times*. URL: <https://www.capital-times.com/ua-ua/kak-pandemiya-povliyala-na-rynki-farmacevtik> (дата звернення: 8.05.2022).
6. Усенко В. Аналіз беззбитковості продукції фармацевтичного підприємства. *Аптека*. URL: <https://www.apteka.ua/article/12557> (дата звернення: 17.04.2022).
7. Заліська О. М. Ціноутворення на ЛЗ в Україні. Фармакоеконімічний погляд. *Еженедельник Аптека*. 2002. № 21(342). С. 5–9. URL: <https://www.apteka.ua/article/13020>.
8. Посилкіна О. В., Гладкова О. В. Удосконалення системи показників оцінки фінансового стану вітчизняних підприємств – виробників лікарських засобів з урахуванням вимог міжнародних стандартів фінансового аналізу. *Бізнес-інформ*. 2020. № 2. С. 236–244. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-2-236-244>.
9. Мороз С. Г., Сагайдак-Нікітюк Р. В. Дослідження сучасних тенденцій розвитку фармацевтичної галузі України. *Соціальна фармація в охороні здоров'я*. 2016. Т. 2, № 4. С. 32–38.
10. Вітюк А. В., Траченко К. Р. Суперечливі тенденції розвитку фармацевтичної промисловості України. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*. 2018. № 6. С. 35–42. DOI: <https://doi.org/10.31649/1997-9266-2018-141-6-35-43>.
11. Державна служба статистики. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
12. Москаленко В. А. Механізм впровадження системи управління витратами на підприємствах. *Агроеконімічний журнал*. 2021. № 1. С. 196–205. DOI: <https://doi.org/10.33730/2077-4893.1.2021.227425>.

REFERENCES:

1. Harkava V. F. (2021) *Menedzhment ta marketynh u farmatsii: monohrafiia*. Warsaw: RS Global Sp. Z O.O.
2. Bajhush Yu. V., Semeniv D. V., Slobodianuk M. M. (2019) Obgruntuvannia marketynhovooho pidkhodu do vyznachennia tsiny likarskoho zasobu karvedylolu na osnovi sotsialno oriientovanoi polityky pidpriemstva [Substantiation of the marketing approach to determining the price of the drug carvedilol on the basis of socially oriented policy of the enterprise]. *Sotsialna farmatsiia v okhoroni zdorovia*, 5 (2), 63–74. Available at: <http://dspace.nuph.edu.ua/handle/123456789/20456>. (in Ukrainian)
3. Zaporozhska S. M., Panfilova H. L., Kryklyva I. O., Shostak L. H. (2020) Marketynhovyj analiz asortymentu likovalnykh balzamiv dlia hub, predstavlenykh na vitchyznianomu farmatsevtichnomu rynku [Marketing analysis of the range of medicated lip balms presented on the domestic pharmaceutical market]. *Sotsialna farmatsiia v okhoroni zdorovia*, 6 (2), 61–680. DOI: <https://doi.org/10.24959/sphhcj.20.183>. (in Ukrainian)
4. Savina N. B., Kuzmynchuk N. V., Kutsenko T. M., Nahorniy D. O. (2020) Farmatsevtichnyj marketynh: ekonomiko-pravovi osnovy upravlinnia brendamy na farmatsevtichnomu rynku [Pharmaceutical marketing: economic and legal bases of brand management in the pharmaceutical market]. *Visnyk NUVHP. Seriia «Ekonomichni nauky»*, 4(92), 509–517. Available at: <http://visnyk.nuwm.edu.ua/index.php/econ/article/view/ve4202046> (in Ukrainian)
5. Poliakova K. Naslidky pandemii COVID-19 dlia farmatsevtiky: vyklyky dlia haluzi ta dlia krainy [The implications of the COVID-19 pandemic for pharmaceuticals: challenges for industry and for the country]. *Sapital-times*. Available at: <https://www.capital-times.com/ua-ua/kak-pandemiya-povliyala-na-rynki-farmacevtik>. (in Ukrainian)
6. Usenko V. Analiz bezzbytkovosti produktsii farmatsevtichnoho pidpriemstva. [Break-even analysis of pharmaceutical company products]. *Apteka*. Available at: <https://www.apteka.ua/article/12557>.
7. Zaliska O. M. (2002) Tsinoutvorennia na LZ v Ukraini. Farmakoeconomichnyj pohliad [Drug pricing in Ukraine. Pharmacoeconomic view]. *Ezhenedelnyk Apteka*, 21(342), 5–9. Available at: <https://www.apteka.ua/article/13020>. (in Ukrainian)
8. Posylkina O. V., Hladkova O. V. (2020) Udoshkonalennia systemy pokaznykiv otsinky finansovoho stanu vitchyznianykh pidpriemstv – vyrobnykiv likarskykh zasobiv z urakhuvanniam vymoh mizhnarodnykh standartiv finansovoho analizu [Improving the system of indicators for assessing the financial condition of domestic enterprises – manufacturers of medicines, taking into account the requirements of international standards of financial analysis]. *Biznes-inform*, 2, 236–244. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-2-236-244>. (in Ukrainian)
9. Moroz S. H., Sahajdak-Nikitiuk R. V. (2016) Doslidzhennia suchasnykh tendentsij rozvytku farmatsevtichnoi haluzi Ukrainy [Research of modern tendencies of development of the pharmaceutical branch of Ukraine]. *Sotsialna farmatsiia v okhoroni zdorovia*, 4, 32–38.
10. Vitiuk A. V., Trachenko K. R. (2018) Superechlyvi tendentsii rozvytku farmatsevtichnoi promyslovosti Ukrainy [Contradictory trends in the development of the pharmaceutical industry of Ukraine]. *Visnyk Vinnytskoho politekhnichnoho instytutu*, 6, 35–42. DOI: <https://doi.org/10.31649/1997-9266-2018-141-6-35-43>. (in Ukrainian)
11. Derzhavna sluzhba statystyky. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua>. (in Ukrainian)
12. Moskalenko V. A. (2021) Mekhanizm vprovadzhennia systemy upravlinnia vytratamy na pidpriemstvakh [The mechanism of implementation of the cost management system in enterprises]. *Ahroekolohichnyj zhurnal*, 1, 196–205. DOI: <https://doi.org/10.33730/2077-4893.1.2021.227425>. (in Ukrainian)